

HUMANITIES INSTITUTE
Mürüvet Esra Yıldırım, PhD

VATAN YOLUNDA

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU

nsanlar

Adnan Adivar	Hekim, yazar, siyasetçi
Ahmet Anzavur	Milli mücadele karşıtı Osmanlı askeri
Ahmet Muhtar	Şeyhülislam Cemalettin Efendi'nin oğlu
Ali Sait Paşa	Asker ve siyasetçi
Ahmet Reşit	Devlet adamı
Ahmet Emin Yalman	Gazeteci ve yazar
Berthe Georges Gaulis	Fransız gazeteci
Cemil Topuzlu	Hekim, eski İstanbul belediye başkanı
Çerkes Ethem	Milli mücadeleye gönüllü destek veren gezici güçlerin lideri
Damat Ferit Paşa	Sultan Vahdettin'in kız kardeşi Mediha Sultan'ın eşi, siyasetçi
Edip Servet	Asker ve devlet adamı
Falih Rıfkı Atay	Yazar, gazeteci ve milletvekili
Fevzi Çakmak	Asker ve devlet adamı
Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu	Gazeteci ve siyasetçi
Gabriele D'Annunzio	İtalyan şair ve askeri kahraman
Hamdullah Suphi Tanrıöver	Edebiyatçı ve yazar
Halide Edib Adivar	Yazar
İsmail Besim Paşa	Hekim, asker ve devlet adamı
İsmet İnönü	Asker ve devlet adamı
İzzet Paşa	Asker ve devlet adamı
Lütfi Fikri	Hukukçu, siyasetçi, Kosova Valisi Hüseyin Fikri Paşa'nın oğlu
Maurice César Joseph Pellé	Fransız asker
Mustafa Paşa	Askeri mahkeme başkanı
Prens Sabahattin	Siyasetçi, düşünür, Sultan II. Abdülhamid'in yeğeni
Refet Paşa	Asker ve devlet adamı
Refik Saydam	Hekim ve siyasetçi
Rıza Tevfik Bölükbaşı	Şair, filozof, siyasetçi
Ruşen Eşref	Gazeteci, yazar, diplomat, siyasetçi
Saffet Şav	Tercüman
Tevfik Paşa	Son Osmanlı sadrazamı, devlet adamı
Yusuf Akçura	Yazar ve siyasetçi
Yahya Kemal	Şair ve yazar

Synopsis

In this work, Yakup Kadri shares his observations on the National Struggle period. When the Armistice of Mudros is signed, he is in his third year in Switzerland for treatment. Due to the prohibitions of the Entente States, he cannot leave Switzerland and communicate with anyone outside the country. However, thanks to Italy's changing attitude toward Turkey, he returns to Istanbul through the Italian Ministry of Foreign Affairs. Unable to stand the occupation of the city by the Allied Forces, he supports the national struggle in Anatolia with his writings. After a while, he goes to Ankara. By joining the Red Crescent team bringing aid to the bombarded regions, he sees the ravaged areas in Western Anatolia. Then, he moves to the western front by order of İsmet İnönü and travels from village to village to report the effects of the war on people's lives with Halide Edib Adivar and Yusuf Akçura. This journey ends in Izmir with the recapture of the city.

Olaylar

İsviçre'de

Yakup Kadri, Mondros Mütarekesi imzalandığında İsviçre'dedir. Üç yıldır kaldığı bu ülkede gazetelerde gördüğü Türk düşmanlığı onun için artık katlanılamaz boyuttadır. İtilaf Devletleri yenilen ülkelerin vatandaşlarının haberleşmesine ve seyahatine engel olduğu için Türkler vatansız gibi muamele görürler. İsviçre onları sınır dışı etmek istese de hiçbir ülke kabul etmez. Kendi aralarında toplantılar düzenleyip Mustafa Kemal Paşa'yı maceracı bir çete reisi olarak tanıtan Avrupa basınına karşı yazılar yazıp elden ele dağıtırlar. Paşa hakkındaki düşüncelerini besleyen, onun komutası altında savaşırken yaralanıp tedavi için İsviçre'ye gelen iki genç binbaşısıdır. İkisi de onlara Mustafa Kemal Paşa kadar uzağı görebilen, tedbirli ve kısa sürede karar almayı bilen bir komutanla tanışmadıklarını anlatır.

İsviçre'deki Bazı İsimler

O sırada İsviçre'de bulunanlar arasında Abdülhamid devri paşalarıyla İttihat ve Terakki muhalifleri de vardır. Çoğu Fransa'da yaşayan bu kişiler savaşı geçirmek için İsviçre'ye taşınmıştır ve Yakup Kadri'ye göre aralarında yalnız Prens Sabahattin, Lütfi Fikri, Ahmet Reşit ve Cemil Paşa ülkelerine geri dönmek istemektedir.

Bu isimler mütarekenin ilk haftalarında basını Türklerin lehine çevirmek için çeşitli kongreler düzenleyip Fransızca yayınlar yapsa da pek etkili olamazlar. Ancak muhalifler İtilaf Devletlerini ikna etmeye çalışmaktan vazgeçmez. Yakup Kadri ve arkadaşları onlara silahlı mücadeleden başka çare olmadığını söyledikçe onlarla alay ederek İtilaf Devletlerini daha fazla kızdırmamak gerektiğini savunurlar.

Lütfi Fikri bir gün Yakup Kadri'ye yapılması gereken tek şeyin İngiliz tipi bir monarşiyle İtilaf Devletlerini medeni bir ülke olduklarına ikna etmek olduğunu söyler. Prens Sabahattin ise ademi merkezîyet ve özel girişimcilik desteklenmediği sürece ülkenin daha da korkunç durumlara düşeceğini savunur.

Ahmet Muhtar Bey

Bunlar olmadan birkaç ay önce Yakup Kadri Cenevre'de bir kafede Şeyhülislam Cemaleddin Efendi'nin oğlu Ahmet Muhtar Bey'i görür. Ahmet Muhtar Bey özgürlük yanlısı bir kişi olduğu için Abdülhamid devrinde muhalifleri Kuruçeşme'deki köşkünde ağırlamış, İttihat ve Terakki devrinde de muhalefet yapmıştır. Gençlere Fransızlar gibi olmayı telkin etmiş, Prens Sabahattin'in ademi merkezîyetçilik ve özel girişimciliğe dair fikirlerini Fransızlığa uygun bulmadığı için reddetmiştir. Yakup Kadri onu görür görmez bunları düşünür ve irkilir. Onun savaş boyunca Fransa'da yaşadığını hatırlayarak artık Fransızlara karşı içinde olumlu tek bir duygu kalmadığından herhangi bir tartışmaya girmemek için onu görmezden gelir. Fakat bir şekilde konuşmak zorunda kalırlar ve Muhtar Bey, Fransa'da üç sene boyunca esir kampında yaşadığını ve bir önceki gece İsviçre sınırına bırakıldığını anlatır.

O günden sonra İsviçre'de Osmanlı lehine propaganda yapmaya başlar. Bir gün Yakup Kadri'den Manisa'nın işgalini protesto eden bir mektup yazmasını isteyerek mektubu Fransa ve Birleşik Krallık devlet başkanlarına iletacağını söyler. Yakup Kadri bu teklifin yersizliğini devlet başkanlarının kendisini neden ciddiye alacağını sorgulayarak dolaylı yoldan ifade eder.

İzmir İşgalinin İki Sonucu

Yakup Kadri İzmir vilayetinin İngiltere ve Fransa tarafından işgal edilmesinin iki sonucu olduğunu belirtir. İşgalle birlikte eski devlet adamlarının da kalbinde vatanperverlik hissi uyanır. Antalya ya da İzmir'in kendilerine kalacağını düşünen İtalyanlar, İzmir'in Yunanlara verilmesiyle politika değiştirir. Üstelik, Paris Barış Konferansı'nda Yugoslavya'ya verdiği Fiume şehrini askeri birliklerle geri alan şair Gabriele D'Annunzio nedeniyle Mustafa Kemal de İtalya'da sempati toplar. Bu sempati resmi makamlara da sirayet edince Yakup Kadri ve arkadaşları İtalya Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla İstanbul'daki işgal kumandanlığından aldıkları izinle İstanbul'a geri dönme fırsatı bulur.

İstanbul'a

Brindizi'den kalkan gemide Sultan Murat'ın torunu Fuat Efendi ile savaşın ikinci yılında bir Alman denizaltısıyla Trablusgarp'a çıkarılmış ve orada kalmış birkaç Türk subayı da vardır. Osmanlı prensi,

yolculuğu neşe içinde içerek, keman çalarak, güvertede gördüğü kadınlarla bakışarak geçirir. Bir ara telsizden Damat Ferit Paşa'nın istifa ettiği, yerine de Ali Rıza Paşa'nın geldiği haberi verince Ali Rıza Paşa'yı ahlâken beğendikleri için Yakup Kadri ve Türk subayları da neşelenir.

İstanbul'a vardıklarında İngiliz, İtalyan ve Fransız bayrağı taşıyan üç istibot gemiye yaklaşır ve içlerinden çıkan subaylar gemiyi işgal eder. Biraz sonra bir Fransız yüzbaşı İngiliz ve İtalyan meslektaşlarının ortasına oturarak yolcu listesinde yazan isimleri sesli olarak okur ve herkesin pasaportunu sırayla kontrol eder. Yakup Kadri subayın aşağılayıcı tavırlarından çok rahatsız olur ancak hiçbir şey söyleyemez.

İstanbul'da

Yaklaşık bir yıldır annesiyle kız kardeşinden hiç haber alamadığı için nereye gideceğini bilemez. Bavullarını bir hamala teslim edip tanıdık birilerini görmeyi umarak Karaköy'deki Cenylo lokantasına gider. Ancak Rum garsonlardan başka tanıdık kimseyi göremez. Onlar da soğuk davranırlar. Kadıköy'deki akrabalarını hatırlayıp rehberden telefon numaralarını bularak arar ve Kadıköy'e gider. Onu rıhtımda karşılayan kuzeni Fevzi Lütfi'yle sohbet ederek akrabalarının evine gider. Sağlığına kavuşmuş olması akrabalarının hiç ilgisini çekmez ve onun neden geleceği belirsiz bir ülkeye geri döndüğünü anlamlandıramazlar.

Halit Paşa

Yakup Kadri, kuzeninden Manisa'daki akrabaları Halit Paşa'nın öldürüldüğünü öğrenir. Halit Paşa silahlı mücadeleye katılmak için Anadolu'ya gitmiş, mücadele arkadaşlarının mali sıkıntısını çözmek için gizlice çiftliğine geri dönmüştür. Ancak çiftliği işgal bölgesindedir ve köylülerin çoğu da Rum'dur. Çiftliğinde geçirdiği üçüncü gece Yunan baskınına karşı tek başına mücadele etmek zorunda kalmış ve sonunda öldürülmüştür. Kesilen başı bir Yunan askeri tarafından Manisa sokaklarında gezdirilmiştir.

İngiliz Trafik Polisi

Yakup Kadri bir gün Adnan Adıvar ve Ahmet Emin Yalman'la birlikte faytonla ilerlerken İngiliz polisi onları durdurur. Bir kenarda ne olduğunu anlamadan şaşkınlık içinde beklerken karşı kaldırımda bir İngiliz yüzbaşının onları seyrettiğini görürler. Aralarında İngilizce bilen tek kişi Ahmet Emin olduğu için neden bekletildiklerini öğrenmek amacıyla onu yüzbaşının yanına gönderirler. Ancak yüzbaşı ona bir Türk'ün Britanyalı bir askere hitap edemeyeceğini haykırınca Ahmet Emin hiçbir şey söyleyemeden geri döner.

İstanbul'daki Atmosfer

Yakup Kadri görüştüğü birkaç arkadaşı dışında kimsenin mücadeleden umutlu olmadığını görür. Genel hava ülkeyi savaşa sokan İttihat ve Terakki'ye karşı düşmanlık barındırır. İttihat ve Terakki'ye muhalefet eden Hürriyet ve İtilaf Partisi ise haklı çıktıkları gerekçesiyle halka karşı suçlayıcı bir dil kullanarak boyun eğmekten başka yol göstermez. Zira Anadolu'da silahlı mücadele yürütenlerin İttihatçı olduklarına, İttihatçıların kendilerine muhalif olan Mustafa Kemal'i bile bir şekilde ikna ettiklerine inanırlar. Basın dünyasında ise *Peyam* ve *Alemdar* İngiliz ordusunun Anadolu'da silahlı mücadele yürütenleri bastırması gerektiğini savunurken *Akşam*, *Tasviri Efkâr*, *Vakit*, *İleri* ve *İkdam* işgal güçlerinin sansürü elverdiğince milli mücadelecileri destekler.

Akhisar

Yakup Kadri, hasta olan annesini görmek için Manisa'ya uğrayıp oradan Akhisar'a geçer. Burası cephelerden biridir ancak insanlar şehirli kıyafetleriyle kasabanın içinde dolaşmaktan ve kahvehânedede oturup sohbet etmekten başka bir şey yapmaz. Yakup Kadri, onlara Mustafa Kemal'le bağlantıları olup olmadığını sorduğunda da yerel güçlere bağlı olduklarını söylerler.

Böylece Yakup Kadri, mücadelenin henüz yerellikten çıkıp milli bir bilince erişmediğini anlar. Nitekim, Mustafa Kemal Paşa da Sivas Kongresi'nin ardından cephede birlik sağlanması yönünde kararlar alır. Fakat bu kararların uygulanması o kadar kolay olmaz.

Gazetecilik

Yakup Kadri Anadolu'ya gidip mücadeleye destek vermek istediğinde arkadaşlarından biri en iyi desteği İstanbul'dan yazacağı yazılarla verebileceğini söyler. Bu isteğini Mustafa Kemal Paşa'ya iletmesini rica ettiği Ruşen Eşref Sivas'tan döndüğünde Mustafa Kemal Paşa'nın da aynı düşüncede olduğunu ifade eder.

Böylece Yakup Kadri, *İkdam* gazetesinin başına geçtiğinde gazeteyi milli mücadele için seferber eder. Gazetede Hürriyet ve İtilaf Partisi yanlılarının tamamını işten çıkarıp yerlerine milli mücadele destekçilerini alır. Yazılarıyla İstanbul halkının cesaretini artırmak için elinden geleni yapar.

İşgal Güçlerinin Artan Baskısı

İstanbul'da kısa bir süre mitingler düzenlenir ve çeşitli okazyonlarda nutuklar okunur. Fakat İngilizler Ali Rıza Paşa kabinesini devirip yerine Damat Ferit Paşa'yı getirdikten sonra bir nevi sıkıyönetim başlar. Yakup Kadri o gün تنها sokaklardan geçerek Kadıköy iskelesine gider ve gazeteci arkadaşlarıyla karşılaşır. Vapurlar çalışmadığı için İstanbul'da önemli bir şeyler olduğunu düşünerek beraberce Ahmet Emin'in evine giderler. Ahmet Emin, komşulardan Ali Sait Paşa'nın ona ulaşmak istediğini öğrenince vapurlar gibi telefonlar da işlemediği için paşanın yanına gider. Döndüğünde, paşanın ona tutuklanacağını söyleyip kaçmayı tavsiye ettiğini anlatır.

Ahmet Emin'in Anadolu'daki silahlı mücadeleyi desteklediği için tutuklanacağını öğrenen herkes onun gibi kaçmaya karar verir. Yakup Kadri ertesi gün arkadaşlarının hiçbirini evlerinde bulamaz, kimseden de bir haber alamaz. *İkdam*'a gittiğinde işgal kumandanlığının Anadolu'daki Kemalist çetelere destek veren yayından vazgeçmelerini emreden bir tebliğini alır.

Böylelikle İstanbul'daki tüm milliyetçi gazeteler tarafsız bir dil kullanmaya mecbur kalır. Yakup Kadri çareyi kısa hikâyeler yazmakta bulur. Fakat bir gün, işgal güçlerinin karakol baskını sırasında kurşuna dizerek öldürdüğü erlerin anısına yazdığı bir hikâye üzerine İçişleri Bakanı Reşit Bey onu yanına çağırarak yazdıklarına biraz daha dikkat etmesini ister.

Yozlaşma

Askeri mahkemede başkanlık eden Mustafa Paşa dilediğini idama mahkûm eder dilediğini yaşatır. Ancak idam cezası alanlar bir miktar ödemeye serbest kalırlar. Bu işin pazarlığını yapan kişi bakanlıkta müsteşar olarak çalışan Sait Molla'dır. Yazar Falih Rıfki Atay idamla cezalandırılınca Yakup Kadri onu kurtarmak için Sait Molla'yla pazarlık eder. İttihat ve Terakki aleyhtarları Cemal Paşa'nın ülkeden kaçarken yanında götüremediği altınları Falih Rıfki Atay'a bıraktığını düşündükleri için Sait Molla, Mustafa Paşa'nın Falih Rıfki için en az 1000 lira istediğini söyler. Ancak 600 lirada anlaşılır ve Falih Rıfki'nin ailesi bu miktarı zar zor toparlar.

Milli mücadelecileri bastırmak için harekete geçen Ahmet Anzavur Paşa da Bandırma ve Balıkesir bölgesindeki köyleri ve kasabaları haraca bağlar. Ancak milli mücadeleciler onun silahlı güçlerini tasfiye eder.

Tutuklama

İşgal güçlerinin tebliğine rağmen gazeteler milli mücadelecilerin kazandığı zaferleri duyurmaya başlar. Yakup Kadri bir akşam arkadaşı Yahya Kemal'le gazetede odasında sohbet ederken içeri iki sivil memur girer ve hiçbir açıklama yapmadan onu alıp götürür. O sıralarda siyasi bir içeriği olmayan *Kiralık Konak*'ın tefriksı dışında başka bir şey yazmadığı için suçunun ne olduğunu anlayamaz. Siyasi suçluların tutulduğu Bekirağa Bölüğü'ne getirildiğinde, Damat Ferit Paşa tekrar sadrazam olduğunda tedbir amaçlı olarak yazı işleri müdürü yapılan Hürriyet ve İtilaf Partisi destekçisi Yusuf Kenan da dahil olmak üzere tüm *İkdam* çalışanlarının orada olduğunu görünce suçun kişisel olmadığını düşünerek rahatlar. Biraz sonra *Vakit* gazetesi çalışanları da getirilince her iki gazetede milli mücadele lehine yapılan bir yayının hükümetin hoşuna gitmediğini düşünür.

Gece yarısına doğru Mustafa Paşa'nın karşısına getirilirler. Mustafa Paşa önündeki gazete kûpürlerini inceledikten sonra Yakup Kadri'nin kim olduğunu sorar. Yakup Kadri ayağa kalkıp kendini tanıtır. Mustafa Paşa onu kürsünün önüne çağırarak *İkdam*'da çıkan bir haberi okumasını ister. Haber milli mücadeleciler Ali Fuat Paşa'nın Eskişehir'de kazandığı bir zaferle ilgilidir. Yakup Kadri haberi okuduktan sonra Mustafa Paşa hatasını anlayıp anlamadığını sorar ancak o hiçbir şey anlamadığı için şaşkınlıkla bakmaya devam eder. Bu sefer Mustafa Paşa, Ali Fuat'ın askerlikten ihraç edilmiş ve idama mahkûm edilmiş bir asi olduğunu, bu durumda onu paşa unvanıyla anmanın padişaha hakaret olduğunu söyler.

Yakup Kadri, gazetede çıkan bu tür haberleri kendisinin yazmadığını, onu ancak kendi yazdığı yazılardan sorumlu tutabileceklerini belirtince Mustafa Paşa bu işlerden kimin sorumlu olduğunu sorar. Sonunda, *İkdam*'ın yazı işleri müdürü olan Yusuf Kenan ile *Vakıf*'in yazı işleri müdürü birkaç ay hapis cezası alır.

Fransız Sansürü

Bir gün Fransız sansür bürosu *İkdam* gazetesini ilga ettiğini belirten bir bildiri gönderir ve hemen ardından gazete binasının önüne süngülü iki Fransız askeri dikilir. Yakup Kadri bu muameleye karşı tepkisiz kalmak istemez ve Fransız yüksek komiserinden bir randevu ister. Yüksek komiser onu elçilik binasının bekleme salonlarından birinde ayakta ağırlar ve Fransız askerinin böyle bir şeyi sebepsiz yere yapmayacağını düşündüğünü belirtip yine de araştıracağını söyler.

Bu görüşmenin üzerinden yirmi dört saat geçmeden Fransız sansür şefi Yakup Kadri'yi bürosuna davet eder. Yakup Kadri büroya gittiğinde şef, Ermeni bir gencin tercümanlığı aracılığıyla ona *Le Matin*'den tercüme edilmiş bir haberi gösterip yüksek komisere bu haberden neden bahsetmediğini sorar. Yakup Kadri *Le Matin*'de çıkan bir yazının bedelini neden bir Türk gazetesinin ödediğini sorunca da haberde geçen Fransız askerinin bir kaçak olduğunu, hırsızlık yaptığını ve eline geçen parayı da fuhuş ve sefahat için harcadığını, onca şerefli Fransız askeri dururken onun haberini yayımlamanın kötü niyete işaret ettiğini söyler. Sonra da onu kovar. Fakat ertesi gün, genç tercüman Fransız sansürünün gazetenin tekrar yayın yapmasına izin verdiğini belirten bir bildiri teslim eder.

Yeni Bir Hükümet

İngilizler, Damat Ferit Paşa'nın yerine Mustafa Kemal'i Anadolu'daki faaliyetlerinden vazgeçirebileceğine inandıkları eski devlet adamlarından Tevfik Paşa'yı getirirler. Bu inançlarının altında Mustafa Kemal'i İttihatçı zannetmeleri ve Tevfik Paşa'nın ve kabinesinin İttihat ve Terakki döneminde çeşitli görevlerde bulunmaları yatar.

Kısa bir süre sonra İçişleri Bakanı İzzet Paşa bir heyetle birlikte Anadolu'ya gider. Bu sırada Mustafa Kemal, Komutan İsmet İnönü'nün askeri yetkilerini paylaşmak isteyen Çerkes Ethem'i faaliyetlerini belirli bir bölgeyle sınırlaması için ikna etmeye çalışmaktadır. Heyetle görüşmek için Bilecik'e gittiğinde uzlaşamayacaklarını anlayınca heyettekileri tutuklayarak Ankara'ya getirir. Bunu yapmadaki amacı İstanbul'daki hükümete ve Çerkes Ethem gibi başıbozuk hareket eden yerel güçlere Ankara'daki hükümetin meşru bir güç olduğunu göstermektir.

Zaferlerden Sonra

İnönü Savaşı'nın ardından İstanbul'daki işgal güçlerinin tavırları değişmeye başlar. Bir süre sonra da İstanbul hükümetiyle birlikte Ankara hükümetinin de Londra'da bir barış konferasına davet edildiği duyulur.

Yakup Kadri Londra'da olup bitenleri yabancı basından okuduklarına dayanarak aktarır. Ankara'dan giden heyetin modern görünümü egzotik kılıklı birtakım adamlar bekleyen İngilizleri şaşırtır. Fransız devlet adamı Aristide Briand İngiliz başbakanının kulağına eğilerek "Bunlar hiç de hasta adama benzemiyorlar" der. Lloyd George toplantıya İstanbul hükümetini temsil eden Tevfik Paşa'ya sıhhatini sorarak başlar ancak Tevfik Paşa bu soruya cevap vermeden sözün Ankara'dan gelen delegeye ait olduğunu söyler. Devamında Ankara hükümeti, Ankara heyetinin Londra'da imzaladığı anlaşmaları milli yarara aykırı bulduğu için onaylamaz.

Ankara Yolunda

Yakup Kadri Ankara'dan gelen davetle yola çıkar. Sirkeci'den vapura bindiğinde bir haphaneden kurtulmuş gibi hisseder. Artık ne Fransız ne İngiliz ne de İtalyan askerlerini görecektir ve onlardan herhangi bir sebepten dolayı azar işitecektir. Gemi Karadeniz'e geçince milli mücadeleye katılmak isteyen genç deniz subayları saklandıkları yerlerden çıkarak milli türküler söylemeye başlar.

İnebolu'ya çıktıklarında Ankara'ya götürülmek üzere İnebolu'ya bırakılan cephaneyi almak için gelen düşman gemilerine karşı köylülerin nasıl mücadele ettiklerine dair bir sürü hikâye dinlerler. Ecevit adlı bir dağ köyünde İsmail Çavuş adlı yaşlı bir adamın hanında konaklarlar. İsmail Çavuş, milli mücadeleyi haberleştiren Madam Berthe Georges Gaulis'in bir gece önce handan ayrıldığını söyleyerek onun yazdığı bir kartı onlara okutur. Kartta "Buradan geçen bütün yolculara İsmail Çavuş'un otelini tavsiye

ederim" yazmaktadır. Yakup Kadri, İsmail Çavuş'un Ankara'daki hükümet için neler düşündüğünü sorunca İsmail Çavuş artık ne hırsızlığın ne de cinayetin olduğunu, insanların güvenle yolculuk edebildiğini söyler.

İnebolu'dan Kastamonu'ya geçerler. Ramazan ayı olduğundan dolayı herkes orucunu uykuda geçirdiği için dışarıda pek kimseyi görmezler. Ancak Yakup Kadri, daha önceden tanıdığı muhabir arkadaşı Faik Nüzhet ve Kastamonu'daki bir gazetenin başyazarı olan İsmail Hatip'le karşılaşır. Bu iki kişi orada milli mücadelenin destekçiliğini yapmaktadır. Onlarla sohbet etmek Yakup Kadri'nin mücadeleye olan inancını daha da güçlendirir ve Kastamonu'yle Çankırı arasında bir geceyi bir ahırda geçirmek zorunda kalmak bile onu yıldırmaz.

Ankara'da

Yedi günlük ve altı gecelik yolculuğun ardından nihayet Ankara'ya varırlar. Kimliklerini bildirmek zorunda oldukları karakolda Yakup Kadri'ye Kızılay merkezinde beklendiği söylenir. Yakup Kadri Kızılay'a gittiğinde kimseyi bulamaz ama birkaç dakika sonra Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Adnan Adıvar ile Sağlık Bakanı Refik Saydam yanına gelir. Adnan Bey ile birlikte Eğitim Bakanlığı binasına giderler. Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi ona Ankara'yı bir fikir ve kültür merkezine dönüştürmeyi hayal ettiğini anlatır. Yakup Kadri onu dinlerken bütün yol yorgunluğunu ve gece nerede yatacağına dair endişelerini unuttur.

Mustafa Kemal'le

Yakup Kadri, Adnan Adıvar ile Halide Edib'in kaldığı çiftlikte bir odaya yerleşir. Akşamları çeşitli askerlerle tanışıp görüşme imkânı bulsa da sakin ve hareketsiz bir hayat sürmekten hoşlanmaz. Bir haftayı geçtiği hâlde hâlâ Mustafa Kemal Paşa ile tanışmamış olduğu için eksiklik duyar. Bu konuyu ne zaman dile getirirse Adnan Bey ile Halide Hanım'ın çekingen davranması dikkatinden kaçmaz ve Halide Hanım'la Mustafa Kemal Paşa'nın arasının bozuk olduğunu öğrenir. Paşayı Hamdullah Suphi aracılığıyla ziyaret etmeyi düşünür ancak Halide Hanım'ın misafiri olduğu için reddedilmekten korkar.

Bu endişelerle boğuşurken bir gün Ruşen Eşref, Mustafa Kemal Paşa'nın ertesi gün onu öğle yemeğine beklediğini haber verir. Ertesi gün Halide Hanım onu kendi arabasıyla Çankaya'ya götürür. Kendisi Ruşen Eşref'in evinde beklerken Yakup Kadri Ruşen Bey'le birlikte Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gider.

Yakup Kadri, Mustafa Kemal'i gazetelerde gördüğünden daha sevimli ve candan bulur. Yüzünde düşünceli ama yorgun olmayan bir ifade görür. Kaldığı yer sade döşenmiş bir köşktür. Öğle yemeğini de küçük küçük bir masada yerler. Yakup Kadri dirseği Mustafa Kemal'in dirseğine değdikçe heyecandan ürperir ve bir yaz günü Mustafa Kemal'le öğle yemeği yemek onun için unutulmaz anılardan birine dönüşür.

Bundan sonra onu birkaç defa Büyük Millet Meclisi'nde görür. Mustafa Kemal hep arka sıralarda oturmayı tercih eder, bir öğrenci gibi arkadaşlarıyla şakalaşır gülüşür ama buna rağmen etrafındaki herkesten başka bir havası vardır. Dinlenme odasına girdiğinde ona daha yakın olmak isteyenler kahve ve sigara eşliğinde onunla sohbet etme fırsatı bulur. Yakup Kadri, bu kişiler arasında bazılarının ona daha yakın olduğunu gözlemler. Zira Mustafa Kemal gittikten sonra vekillerin çoğu ona daha yakın olan bu kimselerin etrafına toplanıp bilgi almaya çalışırlar. Fakat Yakup Kadri, Mustafa Kemal'in her şeye rağmen aslında çok yalnız bir adam olduğunu hisseder.

Bir gün kendisi de vekillerin peşinden dinlenme odasına girer. Mustafa Kemal onun elini sıkıp bir sandalyede yer gösterdikten sonra sigara uzatır ve yeni çıkmaya başlayan bir mizah dergisinde okuduğu bir yazıyı kıs kıs gülererek ona anlatır. Daha sonra milliyetçi ve kozmopolit gazeteler arasındaki tartışmalara değinir. Yakup Kadri onunla sohbet ederken bir meslektaşıyla konuşuyormuş gibi hisseder ve onu hayalinde canlandırdığı olağanüstü karakterden çok başka, daha insani bulur.

Mustafa Kemal'e Dair

Mustafa Kemal herkes tarafından sevilen bir karakter değildir. Ordunun başına geçmek yerine kendini politikaya adanmış biri olarak görülür. Bu nedenle meclis başkanlığına seçilmemesi için uğraşanlar olur. Erzurum Milletvekili Celâlettin Arif Bey'i ona rakip olarak çıkarırlar. Yakup Kadri Ankara'ya gittiğinde bu tartışma hâlâ canlı olduğu için o da bununla ilgili dedikodulardan haberdar olur.

Mustafa Kemal'i en çok rahatsız edenler milli mücadeleçilerin de İttihatçı olduğunun zannedilmesine yol açan eski İttihatçılardır. Nitekim, bazı vatandaşlar milli mücadelenin bir İttihatçı oyunu olduğunu düşündüğü için mücadeleye destek vermez. Mustafa Kemal'in tek isteği ise mücadelenin her türlü siyasi arzunun üstünde milli bir hareket olduğunun tanınmasıdır.

İsmet İnönü'yle Röportaj

Yakup Kadri, Yunan saldırısının ardından yardıma ihtiyacı olan yerlere giden Kızılay ekibiyle birlikte yola çıkar ve Batı'daki cepheleri gezer. İlk olarak Eskişehir'e giderler, orada tren istasyonunda dolanırken karşılarına İsmet İnönü çıkar. Kendini Yakup Kadri'ye tanıtır ve onu sohbet etmek için istasyon şefinin odasına davet eder. Yakup Kadri, hayatı boyunca ilk defa bir insana bu kadar çabuk ısınır. İsmet Bey'i çok sevecen ve şirin bulur. Ona kazandığı zaferlerin İstanbul'daki etkisinden bahseder.

Dönüş yolunda onu karargâhtaki odasında ziyaret eder. Odada eski bir kanepeler, küçük bir masa ve tahta sıradan başka hiçbir şey yoktur. Yakup Kadri onu beklerken İsmet Bey bazı dosyaları imzalar, kendisine gelen telgrafları okur ve sonunda onun yanına gelerek yemek yemeyi teklif eder. Yakup Kadri'ye mümkün olduğu kadar çok soru sormak istediği için sohbet etmeyi tercih eder. O soru sordukça İsmet Bey, şakacı bir tavırla verdiği cevapların gereğinden fazla dikkat çekeceğini belirterek cevap vermekten kaçınır.

Gediz

Batı Anadolu topraklarından geçerken köylerde insanları sanki iki ateş arasında deşillermiş gibi tarlalarda çalışırken, hayvanları her zamanki gibi sakin sakin dolaşırken görürler. Ancak iki defa işgal edilen Gediz'e vardıklarında yarısından fazlası yanmış bir yer bulurlar. İnsanlar yangından sonra yeni kerpiç evler inşa etmiştir ancak her şeyiyle eksiksiz olarak inşa edilen evlerin uğursuzluk getireceğine inandıkları için bu evler beş altı seneliğine yarım bırakılmıştır.

Yakup Kadri, bu batıl inançlar yüzünden nice aydın devlet görevlilerinin hiçbir iz bırakmadan buralardan geçip gittiğini ekler ve Gediz kaymakamının da böyle bir genç olduğunu belirtir. Akşam Gediz'i onunla dolaşırken ondan aydın bir insanın henüz aydınlanmamış bir halkın elinden neler çektiğini dinler. Daha sonra da Anadolu köylüsüne uzaktan, İstanbul'dan ilanı aşk etmenin, onlar için kağıt üzerinde birtakım projeler üretmenin ne kadar boş, çocukça ve gülünç olduğunu düşünür.

Simav ve Gördes

Simav'a vardıklarında yangının tahribatının burada daha da şiddetli olduğunu görürler. Yakup Kadri olan biteni haberleştirmek için onlardan önce oradan geçen yabancı bir gazeteci kadının köylülere, özellikle kadınlara yapılan işkenceleri gördükten sonra neredeyse aklını yitirmek üzere olduğunu öğrenir.

Her şeye rağmen Simav halkı kendileriyle aynı durumda olan Gördes'deki köylülere yardım ulaştırmak için elinden geleni yapar. Fakat gıda yardımında bulunabilse de giyecek gönderemez. Kızılay imkânı ölçüsünde aç ve çıplak kalan Gördes halkına yardım götürürken Yakup Kadri bir sıtma nöbeti geçirdiği için yola onlarla devam edemez.

Kalkmayan Tren

Ankara'ya döndüğünde havayı deşmiş bulur. Yunan saldırısı bekleyen askerlerin morali yerindeyken milletvekillerinin bir kısmı, Mustafa Kemal ordunun başına geçmeden başarılı olunamayacağını düşündüğü için bir kısmı da tüm başarılarına rağmen ordunun savaş gücünden emin olmadığı için endişelidir.

Bir akşam üstü Halide Edib ve misafirleriyle beraber otururken düşmanın saldırıya geçtiği haberi gelir. Bunun üstüne ertesi sabah Halide Edib askeri hastanede görev almak üzere Eskişehir'e doğru yola çıkar. Saldırının ikinci günü Yakup Kadri de Eskişehir'e gitmek üzere trene biner. Trende Ruşen Eşref'in eşiyle karşılaşır ve birlikte trenin hareket etmesini beklemeye başlarlar. Ancak tren bir türlü hareket etmez. Sonunda Yakup Kadri ne olduğunu anlamak için dışarı çıkar ve tanıdığı askerlerin trenin biraz ilerisinde ağlamaklı olduklarını görür. Yanlarına gittiğinde ordunun en değerli komutanlarından Albay Nazım Bey'in öldürüldüğünü ve trenin hareket etmeyeceğini öğrenir. Bunun üzerine Ruşen Eşref'in eşini alarak geri döner.

Cepheden Gelen Haberler

Mustafa Kemal Eskişehir'e gidip geri geldikten sonra her akşam Yakup Kadri, Adnan Adıvar, Halide Edib Adıvar ve Refet Paşa ile birlikte eski Ziraat Mektebi binasındaki askeri merkezde cepheden gelen haberleri takip eder. Merkezde Mareşal Fevzi Çakmak bulunduğunda Mustafa Kemal Paşa onunla küçük bir odada çalışır. Fevzi Çakmak genellikle erken yattığı için o gider gitmez Yakup Kadri ve diğerleri Mustafa Kemal'in yanına giderler, Mustafa Kemal de mavi ve kırmızı minik bayraklarla işaretlenmiş harita üzerinden savaşın son durumunu onlara anlatır.

Bu akşamlarda sık sık telgraf gelip gider. Mustafa Kemal telgrafı okurken hepsi gelen haberin iyi mi yoksa kötü mü olduğunu anlamak için onun yüzüne bakar ancak Mustafa Kemal'in yüzü hiç değişmez. Telgrafı getiren subaya cevap telgrafı için bir şeyler söyler ama bu söylenenlerden de bir şey anlamazlar. Tam umutsuzluğa kapılıp yüzleri düşmek üzereyken Mustafa Kemal hemen neşeli bir tavırla bir kahve içmeyi teklif eder.

Mustafa Kemal'in Yalnızlığı

Bir sabah saat sekiz buçukta artık herkes evlerine dağılırken Mustafa Kemal nöbetçi bekleyen askere etrafta birilerinin olup olmadığını sorar. Asker ne dediğini anlamamış hâlde boş gözlerle Mustafa Kemal'e bakarken Yakup Kadri onun, her zamanki gibi sivil giyimli olan Mustafa Kemal'i tanımadığını düşünür. Tam o sırada koridordan Edip Servet Bey geçer ve Mustafa Kemal onu kolundan yakalayıp bir sabah kahvesi içmeye davet eder. Edip Servet Bey çok acele işi olduğunu söylese de Mustafa Kemal uykusunun henüz gelmediğini ve yapayalnız olduğunu söyleyerek en azından birkaç dakikalığına ona eşlik etmesi için ısrar eder.

Yakup Kadri onun "yapayalnızım, uykum da gelmedi" sözlerinde bir trajedi görür ve geçirdikleri günlerin ne kadar zor günler olduğunu en iyi onun bildiğini ve bu hâlin sorumluluğunu sessizce bir sır gibi içinde taşıdığını hisseder. Onları endişeli gördüğü her an takındığı o rahat ve şakacı tavırlarının altında tek başına yaşadığı faciayı gizleme çabası yattığını düşünür. Üstelik böbreklerinden rahatsız olduğu için uyanık geçirdiği gecelerin ardından sabahları sıcak su dolu küvette bir süre kalarak kendini rahatlattığı herkesçe bilinir. Aklından bunları geçiren Yakup Kadri'nin içinde Mustafa Kemal'e karşı hem bir acıma hissi hem de derin bir saygı uyanır.

Mustafa Kemal Ordunun Başında

Mecliste Mustafa Kemal'i ordunun başında görmek isteyenlerin yarattığı tartışmalar gittikçe alevlenir. Yakup Kadri, Mustafa Kemal'in bu tartışmaya katılanları üç gruba ayırdığını farz eder. Birinci grup, ordunun hezimete uğradığını düşünerek Mustafa Kemal'in de hezimete uğramasını isteyenler, ikinci grup onun ordunun başına geçerek durumu iyileştireceğine inananlar, sonuncu grup ise onun fiilen ordunun başında bulunmasını tehlikeli bulanlardır. Bu grup ona bir şey olması durumunda kurtuluş umudunun yok olacağından endişe edenlerdir. Mustafa Kemal hâlihazırda kendini ordunun başında hissetmesine rağmen sonunda fiilen de cephede bulunma kararı alır.

Boşalan Ankara

Halide Edib orduda görev alınca her akşam Kalaba köyünde onun evinde toplanan grup dağılır. Kimisi başka şehirlere gider. Gitmeyenler Ankara'da kalacak bir yer bulmak zorunda kalır. Böylelikle Ruşen Eşref'le Yakup Kadri gelişmeleri öğrenebilmek için Çankaya ve şehir merkezi arasında mekik dokumaya başlarlar. Fakat binecek bir eşek bile bulamadıkları için bu gidiş-gelişleri her seferinde çok zahmetli olur. Meclisten haberleri aldıktan sonra tanıdık birilerini görmek için meslis binasının karşısındaki Millet Bahçesi'ne giderler. Onlara çoğunlukla Hamdullah Suphi'yle Adnan Adıvar arada sırada da İktisat Bakanı Celal Bayar, Maliye Bakanı Hasan Saka ve Adliye Bakanı Refik Şevket İnce katılır. Bakanlıkların hepsi memurları ve eşyalarıyla birlikte Kayseri'ye taşındığı için milletvekillerinin meclis dışında toplanabileceği tek yer burasıdır.

Yakup Kadri, Adnan Adıvar ile birlikte Kızılay merkezinde kalmaya başlar. Birkaç gün içinde de Ankara yaralı askerlerle dolup taşar. Birkaç hava saldırısının ardından Ankaralılar arasında ikinci bir göç hareketi daha başlar. Bir akşam Kızılay'ın başkanı olan İsmail Besim Paşa Yakup Kadri'yle Ruşen Eşref ve eşine ertesi sabah Kızılay'ın aracısıyla yola çıkabileceklerini bildirir ancak onlar gitmeyi düşünmedikleri karşılığını verir. Bunun üzerine, İsmail Besim Paşa birkaç gün sonra herkesin orayı terk etmek zorunda kalabileceğini belirtir. Adnan Adıvar'ın da aynı tavsiyede bulunmasına rağmen Ankara'da kalma kararından vazgeçmezler.

Zafer

Yirmi iki gün süren Sakarya Meydan Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasının ardından Yakup Kadri, Hamdullah Suphi ve Ruşen Eşref Mustafa Kemal'i karşılamak için istasyona giderken yolda onun otomobiliyle karşılaşırlar. Zarif tavırlı ve her zamanki gibi neşeli Mustafa Kemal'de yirmi iki günlük savaşa dair hiçbir iz göremeyince bir milli kahramana söylemek için içlerinde tuttıkları hiçbir şeyi söyleyemezler.

Batı Cephesi

Yakup Kadri, İsmet İnönü'nün emriyle Batı cephesine gitmek üzere gece treniyle Polatlı'ya geçer. İstasyon karşısındaki eski bir handa konakladıktan sonra ertesi gün İsmet İnönü'yü karargâhtaki odasında ziyaret eder. Bu sefer gördüğü İsmet İnönü daha önce görüştüğü İsmet İnönü'den biraz farklıdır. Yakup Kadri bu sefer karşısında etrafına mesafeye yaklaşan bir komutan görür. Ancak bundan dolayı alınmaz. Aksine, onunla gurur duyar. Onun emri üzerine Halide Edib Adivar ve Yusuf Akçura'yla birlikte gözlemlerini ve köylülerden dinlediklerini kaleme almak için Batı cephesindeki köyleri gezer.

Zaferi Hissedememek

Köylere girdiklerinde etrafta dolaşan tek tük insanlar onları görünce ortadan kaybolur. Düşman olmadıklarını söylemelerine rağmen kimse onlarla konuşmak istemez. Zafer kazanıldığını müjdelemek isterler ancak kimse ilgilenmez. O nedenle bir köyden diğerine gittiklerinde önce köylüleri kötülük yapmaya gelmediklerine sonra da konuşmaya ikna etmeleri gerekir.

Köylüler gelen düşmanların onlara onları Kemal'in çetelerinden korumak için geldiklerini söylediğini ama bir süre sonra hayvanlarını öldürdüğünü, ürünlerinin bazısını aldığını bazısını da ateşe verdiğini, kadınlara ve çocuklara tecavüz ettiğini, karşı koyanları diri diri yaktığını anlatırlar. Yakup Kadri, tüm bu olanları medeni dünyaya duyuracak tarzda kaleme almak gerektiğine inanır ancak kalbi bunların asıl sorumlusu olan o dünyaya karşı hayal kırıklığıyla doludur.

İzmir

Yakup Kadri İstanbul'a geri döndüğünde her şeyi bıraktığı gibi bulur. Ancak artık Kurtuluş Savaşı dışındaki hayat şartları ona yavan gelmeye başlar. Bir süre sonra, 10 Eylül 1922'de kendisini *Vakit* gazetesinden Mehmet Asım ve *Akşam*'dan Falih Rıfkı ile beraber İzmir'de bulur. Sokakta karşılaştıkları Ruşen Eşref onları başkumandanlık karargâhına götürür. Karargâhtaki evlerin tüm pencereleri açıktır ve önlerinde nöbetçi yoktur. Ruşen Eşref evlerden birinin önünde durup içerde Mustafa Kemal'in olduğunu söyleyince içeriye seyrederek. Mustafa Kemal arkası onlara dönük şekilde bir masa başında otururken karşısında iki yabancı amiral dikilmektedir.

Yakup Kadri, işgal güçlerine hitap etme hakkı bile olmadan geçirdiği üç buçuk yılın ardından gördüğü bu manzara karşısında insani bir sevinç, milli bir gurur ve ferahlama duyar. Aynı evin diğer odasında bulunan İsmet İnönü ile Mareşal Fevzi Çakmak'ın yanına giderler. Biraz sohbet ettikten sonra akşam Kramer Otel'de yemek yemek için sözleşirler.

İkinci vakti karargâhtaki evlerden birinin önünde otururken önlerindeki manzarada yorgunluktan dolayı sokaklarda uyuyan askerler, rıhtımdaki kayıklara binmeye çalışan Rumca konuşan insanlar ve topları şehre dönük savaş gemileri vardır. Yanlarındaki genç subaylardan biri savaş gemilerini göstererek yabancı komutanları en çok şaşırtan şeyin atlı, otomobilli, arabalı ve yaya kıtaların aynı anda İzmir'e girmeleri olduğunu anlatırken birden bir patlama sesi duyulur. Sesler sıklaştıkça etrafı kara bir bulut sarar. Subaylardan biri Hıristiyan mahallelerindeki insanların oraya akın edeceğini, o sırada her şeyin mümkün olduğunu, o yüzden üç paşanın da hava kararmadan başka bir yere gitmeleri gerektiğini söyler. Bu fikri paşalara da iletmek için içeri girer fakat üç paşa da bir yere gitmez.

Kiliseler patladıkça alevler yayılır ve Rumca konuşan bir kalabalık rıhtıma yığılır. İki subay bu kalabalığın arasına dalıp geri döner ve kalabalığın Rum kayıkçıların peşin para almadan kimseyi kabul etmemesi nedeniyle çoğaldığını söyler. O zaman bir diğer subay söze karışır ve Rumların bekleyen savaş gemilerinden medet umduklarını ama tayfaların gemiye çıkmaya çalışanları ellerine sopayla vurarak denize düşürdüğünü anlatır.

General Pellé

Akşam söz verdikleri gibi otelde yemek yiyemezler. Bu gecenin ardından Yakup Kadri ve arkadaşları Mustafa Kemal'in misafir kaldığı Uşaklıgiller ailesinin köşküne gider. Köşk, paşayı görmek isteyen yabancı askeri ziyaretçilerle doludur. Yakup Kadri, İstanbul'dan Mustafa Kemal'le görüşmek için İzmir'e gelen Yüksek Komiser General Pellé'nin Mustafa Kemal'in bulunduğu odadan sersemlemiş bir hâlde çıktığını görür ve içerde neler olduğunu çevirmen Saffet Şav'dan öğrenir.

Mustafa Kemal Yunan ordusunu donatıp Anadolu'ya saldırtanın İngilizlerle Fransızlar olduğunu ama buna rağmen merhamet ve insaniyet tellallığı yaptıklarını sert bir şekilde General Pellé'nin yüzüne vurmuştur. Hatta Saffet Şav bazı ifadeleri yumuşatarak çevirmeye yeltendiğinde yanlış çevirdiğini söyleyerek müdahale etmiştir. Fakat sohbet ilerledikçe gerginlik azalmış ve ortam hayli yumuşamıştır.

Mücadele Bitti Mi?

Bir süre sonra herkes çıkıp gidince Mustafa Kemal'le taraçada oturup sohbet ederken Yakup Kadri onu baştan aşağı süzer. Kıyafetindeki zarafete ve neşeli hâline bakarak artık mutlu ve huzurlu bir hayatı yaşamaya hazırlandığını düşünür. Fakat tam onun bunları düşündüğü sırada Mustafa Kemal milli mücadelenin birinci safhasının kapandığını, artık ikinci safhasına geçilmesi gerektiğini söyler.

Temalar

Aşağılanma Yakup Kadri İsviçre'de kaldığı sürede İtilaf Devletlerinin yasakları nedeniyle bir vatansızmış gibi muamele görür. İtalya'nın değişen politikası sayesinde İstanbul'a geri döner ancak işgal güçlerinin aşağılayıcı tavrıyla şehre ayak basmadan, gemideki pasaport kontrolü sırasında tanışır ve bunun karşısında ne yapacağını bilemez. İstanbul'da kaldığı süre boyunca bu muamele hayatının her alanına sirayet eder. Öyle ki İngiliz polisi arabasını keyfi olarak kenara çekip beklettiğinde Türk olduğu için sebebini sormaya hakkının olmadığı söylenir. Bu nedenle Yakup Kadri'nin Anadolu'daki milli mücadeleyi desteklemek için Ankara'ya gitmek isteğinin en büyük sebebi İstanbul'da yaşamaya devam etmenin aşağılanmayı kabul etmekle aynı anlama gelmesidir.

Vatanseverlik Yakup Kadri mütareke haberini İsviçre'de alır ve Avrupa'daki Türk düşmanlığına karşı ülkesini savunmak için arkadaşlarıyla birlikte çeşitli yayınlar yapar. Nihayet İstanbul'a geri döndüğünde Anadolu'daki milli mücadeleyi desteklemek için yazılar yazar. Yeri geldiğinde yerel otoritelerle ve işgal güçleriyle karşı karşıya gelir. Fırsatını bulduğunda da her türlü zorluğu göze alarak Ankara'ya gider. Kalemini kâh milli mücadeleyi şiirsel bir dille aktarmak kâh savaşın etkilerini raporlamak için kullanır. Tüm bunları İsviçre'de kaldığı sürede İtilaf Devletlerinin yasakları nedeniyle bir vatansızmış gibi muamele gördüğünde alevlenen ve hiç sönmeyen vatanseverlik duygusuyla yapar.

Katarsis Yakup Kadri işgal yılları boyunca Batılı güçlere karşı içinde biriktirdiği nefretten milli mücadele başarıya ulaştığında arınır. İzmir'deki karargâhta yabancı amirallerin Mustafa Kemal'in karşısında dikilmesi, işgal güçlerinin İstanbul'daki önemli temsilcilerinin Mustafa Kemal'i Uşaklıgiller köşkünde ziyaret etmesi ve Mustafa Kemal'in her şeyin asıl sorumlusunun işgal güçleri olduğunu açıkça dile getirecek kadar dik duruşlu olması Yakup Kadri'ye katarsis yaşatır. Zira ancak bunlardan sonra vatanına kavuştuğunu hisseder.

Bibliyografya

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. *Vatan Yolunda*. İstanbul: Birikim, 1980.